

ÖTVEN ÉVE

Bordó rekamié,
ocelotmintás pléddel

Elek Lenke

képek forrása: Fortepan

Bizonyára köztudomású, hogy a hazai lakáskultúra nem a szuper, gazdag otthonokat bemutató, csillogó-villogó szakmagazinokból ismerhető meg, mint ahogyan az utca népe sem a külföldi divatlapok magyar változata szerint öltözködik. Aki tehát arra szánja rá magát, hogy megtudja, hogyan és milyen lakásokban éltek Budapesten a „létező szocializmus” korában az emberek, az a legjobb, ha archívumokba veszi be magát, régi filmeket néz, eloszedi az emlékeit – vagy éppen otthon-keresőbe indul...

Macskák és nyuszik

Igy tettünk mi is pár évtizede, és még ma is élénken emlékszem azokra a döbbenetesen ízléstelen – és bizony, igen koszos – lakásokra, amelyekbe betoppantunk. De olyanra is, amelyekbe be sem mertünk nagyon lépni. Már az előszobában a vállamra ugrott egy óriási macska és a többi is követni akarta a társát az előszobaszekrény tetejéről, de sikerült időben elmenekülnünk. Másutt meg az erkélyre nem lehetett kimenni, mert ott egy nyúlcsalád lakott.

Annak idején írtam is efféle meglepő élményekről, no meg a csiricsaré, giccses, rémes, egymáshoz nem illő bútorokról, dísztárgyakról és textilekről. Fel is hívott egy felháborodott olvasó, miszerint kikéri magának, hogy kifogásoljam, miért is terített a bordó buklé huzatú szocreál rekamiéra barna-fehér ocelotmintás, műszálas cseh-szlovák plédet. Mint kiderült, nem is jártam nála, csak annak a másíknak az enteriőre is hasonló volt...

Míndez persze nemcsak a hetvenes évek lakáskultúrájára vonatkozik, ugyanúgy

igaz lehet a maira is. Iskolázottság, jövedelemszint, divat, családi hagyományok, örökség, és még ezer más dolog befolyásolta és befolyásolja ma is az ízlést, egy lakás hangulatát, színvonalát. Bizony nagy bajban lesznek az újabb ötven év múlva élő utódaink, ha meg szeretnék tudni, hogyan is éltünk 2016-ban. Majd megöriülnek egy poros lakberendezési magazinnak, és azt gondolják naivan – úgy.

Pedig nem egészen.

A kulcs, ami mindenhova jó

A hatvanas években abból gazdálkodtunk, amit kapni lehetett. Milliók – főleg a fiatal munkások – lakása teljesen egyforma volt. A mai huszonevesek bizonyára nem emlékeznek arra a szovjet vígjátékra, ami akkoriban – igen merész éssel – arról szólt, hogy mennyire uniformizált az élet. Valaki rossz repülőjáratra száll, beül kótyagosan egy taxiba, mondja az utca nevét – amiből minden szovjet városban volt legalább egy – benyit a házigyári lakásba, ahová beleillik a kulcs, és ledől az ugyanolyan rekamiéra, amiből milliószámra gyártottak. (Most is előfordulhatna ilyen, csak más okból: az derülne ki, hogy minden országban mindenki ugyanabból a svéd lakberendezési áruházból rendezte be az otthonát...)

A hajdani úri, nagypolgári családoknál maradtak szép, patinás bútorok – ezeket sokan eladogatták a fénykorukat élő bizo-

mányikban. Ekkor lehetett fillérekért hozzájutni gyönyörű székekhez, komódokhoz, vitrinekhez. Voltak néhányan, akik tudták, ezek értékállóak maradnak, míg az új, fényes műanyaglapos, pozdorja szekrény sorok eltűnnek a semmibe.

Imádjuk a piros sky fotelt

Persze, ne tagadjuk: ma óriási a nosztalgia némely hatvanas évekbeli bútorok és tárgyak iránt. A kagylófotelek, háromlábú dohányzóasztalok, virágállványok, kerámia vázák, tálak, kávékészletek borsos áron kaphatók egyes régiségkereskedésekben. A retro. Főleg a mai értelmiségi fiatalok vannak oda értük, a piros sky vagy inkább, „szkáj” műbőr foteleket állítólag újragyártatta valaki egy romkocsmához.

Hány olyan vendégségben voltam, ahol tudtam, hogy a bejárati ajtóval szemben, a már későbbi évjáratú Agria garnitúra ágynemű tartóján terpeszkedik a tévé, felette meg – jobb helyeken – egy csíkos Gorka váza. A kézzel horgolt csipketerítő, amelyek ma a vintage boltok kedvencei, főleg ott nyertek teret, ahol nem akarták a szorgos nagymamát megsérteni. A vázák, faliszőnyegek, kávékészletek, tálcák és poharak magasabb szintű életmódot bizonygattak: tellett erre is, pedig ezek nem voltak létfontosságú eszközök! Nem zavart senkit, hogy ugyanolyan van a szomszédasszonynak is, mint ahogy a panellakásoknak is örült mindenki.

Még álltak szemben a Villa Negrák, amikor 1961-ben beköltöztünk a lágymányosi lakótelep első házainak egyikébe, a legfelső, hatodik emeleten lévő, nagy alapterületű, de igen rosszul tervezett lakásba. A konyhából négy ajtó nyílt, az egyiket rögtön be kellett falazni, hogy beférjen egy munkasztal. A lakás teljes hosszában – mindkét oldalon! – jókora terasz futott végig, egy az utcára nézett, egy a belső udvarra. Ez utóbbit semmire sem lehetett használni, mert ha kinyitottuk az ajtót, arrébb kellett tolni a foteleket. Ha ennyivel szélesebbek lettek volna a szobák, akkor jobban elfért volna a nagy íróasztal is. Így csak közlekedő folyosók vezettek egyik bútorhalomtól a másikig. Ráadásul a lapos tetőről – ami nyáron nagyon fölmelegedett – könnyen le lehetett ugrani a teraszunkra. Annak sarkába meg afféle „kutyaólakat” barkácsolt apukám, zárt szekrényeket, ahol télen sem fagytak meg a befőttek, és kitelelt a rengeteg virág is. A lift csak az ötödikig működött, és a hálószoba mellé helyezték el a liftházat, csak egy vékony fallal elválasztva... A szobák egymásból nyíltak, és így senki nem tudott egy kicsit sem elkülönülni.

Ez volt az alap, ehhez kellett alkalmazkodni a berendezésnél. De dolgoztak, főleg vidéken, megfizethető maszek asztalosmesterek, akik ruhásszekrényeket készítettek méretre, azokat ugyanis nem lehetett készen kapni. No meg, rendbe hozták az örökölt foteleket, asztalokat is.

Egyik kedvenc filmemben, a Két emelet boldogságban mutatkozik meg igazán az ötvenes évek végének lakáskultúrája, illetve annak vágyott, égi mása. Még cserépkályha fűt, és kevés család büszkélkedhet tévével, de már feltűnik egy kis táskarádió, egy kávéfőző. Lift nincs. A fridsider várat magára, a mosógép is ritka madár. A konyhabútor nem beépített, inkább falusi stílusú. De a demokrácia dúl: ugyanolyan lakása van az egyetemi tanár ornitológusnak meg a KISZ-titkár művezetőnek, mint a bányásznak.

Két emelet boldogság

Bútor még alig látható a szobákban, egyébként holmi se sok, egy szekrénybe elfér egy család ruhaneműje. Egy délelőtt egy kisebb teherautóval beköltöznek az új lakók. Festményt nem nagyon látni a falakon, a fotelágy kedvelt: kevés a hely, generációk laknak együtt, a fiatal pár a nagymamával, sok az özvegy, az egyedülálló, hiszen 56' sem volt messze...

A gyerekszoba még nem természetes. Az előszoba, konyha, nappali, hálószoba felállítás viszont már működik. Az erkélyt, ha van, se nagyon használják semmire, a kültéri bútorok, virágok hiányoznak.

Tíz év alatt óriási a változás. Az 1972-ben forgatott A legszebb férfikor című, szókimondó filmben nyomát se találjuk szocreál idillnek, csak bugyuta, értetlen funkcionáriusnak. A *Latinovits* alakította Alker Tamásnak nincs lakása, és ettől, valamint magánéleti gondjaitól nagyon szenved, igaz, már kocsival jár.

A későbbi hetvenes években egészen eltérő gondok izgatják a budapestieket. *Márkus László* 1976-ban kétségbeesetten és dühödten szedi szét a fotelt egy nagy sikerű szilveszteri tévékomédiában: mi került ezen 7200 forintba? (Ami ma olyan 400 ezer forint körüli lenne – és persze a téma aktuálisabb, mint valaha... Csak ma már tudjuk, hogy az árak újabban semmi köze a nyersanyag-költséghez – a marketingnek, a benzinköltségnek, a külhonból érkező vezérgazgató többmillióos fizetésének és a csapatépítő meetingekre kiszemelt ötcsillagos wellness szálloda szobaárainak annál inkább.)

Ki törődött akkor a design-nal?

A hazai médiában már elég korán lehetett olvasni lakberendezési tanácsokat, eleinte csak az Ez a divatban. De ez már a hatvanas évek „luxusa”. A két világháború között az úri osztály nem fogadott volna el ötleteket

senkitől, legfeljebb a rangban felette állók lakását leste a zsúrokon, meg a magyar filmek olykor barokkos, máskor akkor ultramodernnek számító és ma is vágyott, art deco-s forgatási enteriőrjeit figyelte. A hárommillió szegény – istállóban, pajtákban alvó napszámos meg városi ágyrajáró – meg örült, ha valahol álomra hajthatta a fejét.

A háború után mindenki – már akinek lakása volt – a társbérlettel és az albérlettel győtrődött, meg a KIK-kel, nem a design-nal és a színharmóniával. Beázott a tető, zárlatot okoztak a villanyvezetékek, a budapesti házak kívülről még romosak – a lövések nyomai sok helyütt ma is látszanak! – a hivatalnokok nem akartak szorgoskodni, egyáltalán: sehogy akart működni a tanácsi lakások karbantartási szisztémája, ahogyan azt oly bájosan érzékelteti *Somló István és Tolnay Klári* a Mese a 12 találatról című, mára kicsit naivnak tűnő alkotásban.

A vállalati vezérgazgató meg a színész a Fűre lépni szabad című filmben már pasaréti villában lakik, persze nem a sajátjukban, így aztán kénytelenek elviselni – ideig-óráig – a sokgyerekes idegen család beköltözését.

Ezt a szituációt ma sokáig kell magyarázni egy huszonévesnek, hogy egyáltalán elhiggye... ●

